ומ"ש. והלא מוחזר הוא ומוחזק את השטר וזייף ומתמי' סהדי. ומשני אין ר"ומה מתימת העדים שמתוס על המחק פעם אחת לכתיבת השטר הכתוב על נמחק שתי פעמים ויהא ניכר הזיוף: **וניחוש דלמא שדי.** בעל השטר דיותא נקלף נמקום מתימת העדים קודם שמתמו ומחקו ומחזר וכתב על כל הקלף ומחקו כולו ומתמו העדים בקלף שנמחק שתי פעמים והשטר נכתב על המחק פעם אחת וכי הדר מחיק ליה כדי לכתוב עליו זיוף הוה ליה נמחק שתי פעמים כמו שנמחק מקום מתימת העדים שתי פעמים: **אע"כ נמחק כפניסה.** ומס ילמו מקום מתימתן משונה ממחיקה מן העליון לא ימתומו: **עדיו על המחק כשר.** אם מכירין לתימתן או שהיה כתב ידם (א) במקום אחר: **הוא על המחק כו' פסול.** שמא מחק את השטר וזייפו: **השתא נמי.** מוחזר עוד ומוחק ומזיף. ב)[ומקשינן והא אמרת אינו דומה כו']. ומשני הני מילי היכא דתתמני סהדי על המחק כיון שיש שני מיני מחקים בשטר אחד זה אינו יכול זה יכול להכיר מי נמחק יותר מחבירו: **למחקא דסא מגילתא.** זה עב וזה דק ומחק של קלף עב אינו ניכר כל כך: **ונקבל תתימת ידייהו בכי דינא.** אלא יפסיד בעל השטר עדות של עדיו ואחר כך נמחק ונכתוב בהיתא מגילתא גופא ונדמייה: אית פסרים דגרסינן בהו **ונשאייב אמר רבי ירמיה כותשין לב"ד טוענין.** (ג) ולא ידעו לדקדק כל כך ד)אלו להשהומו להכשיר שטר פסול הלכך פסקוהו למילתיה ופסלו כל שטר שעל המחק ועדיו על הנייר. ואית דלא גרסי ונשאייב וגרסי רבי ירמיה אומר מישתין לב"ד טוענין ואין נותנין לב לדמות ולמחוק ונמקום מיכון רב הושעיא מיכן רב ירמיה כך: **השיב רבי לדברי רבי חנינא בן גמליאל.** שאמר מקושר יכול לעשותו פשוט: והלא דולמי לא עשה שום זיוף אבל כשנמחק השטר ונמחק הריוח בין שהדא לפהדא שיש לחוש שמא היה כתוב בו אמתא סהדי (ה) ומחק וזייף אז לאלו לפסול יותר וגם לא אשכחן חילוק בין כתוב אמתא סהדי על הנייר בין כתוב על המחק ויל"ל דלא מייתשין שמא מחק אמתא סהדי (ו) שאם כן יש ריוח בינתים בין שהדא לפהדא ומסתמא אין כותבין (ז) בזה הדיבור כנגד תתימה כפחות משני שיטין וכמו שאני שיטין בין העדים לכתב פוסלין את השטר כן שני שיטין בין עד לעד פוסל דלמא יכתוב (ח) ט) כ' שיטות לפני העד וכן משמע לקמן (י) ששני עדים בשני שטרות מצטרפין להוליא ממון ואין לומר שיתמוט (יא) כשניו דלענין אפוקי ממונא חשוב דלא מהימן אלא כשנועה והיכן יש לחוש שמא מחק אמתא סהדי היכא שהעדים מתומים זה אצל זה כמה שיטה זה כמלא השיטה וזה כסוף השיטה ואמנו סהדי בייר בינתים בזה אין רגילות (יב) דאמנו סהדי על הנייר ועדים על המחק דלמה יעשו שטות שזה לכתוב אמתא סהדי על הנייר והם מתומים על המחק יתמנו על הנייר ודיו וא"ת ולמה לא מקנו (יג) שטרא על הנייר ועדיו על המחק כשר בלא אמתא סהדי וכשעדיו והשטר על המחק לא יהא כשר אם לא כתבו בו אמתא סהדי כתיבי אמחקא ושטרא כתיבא אמחקא דהשתא ליכא למיחש שמתחילה היה השטר על הנייר ומחקו וזייפו שיותר היה להם לעשות תקנה כשהשטר עשוי י)[על המחק] דליכא למיחש ביה שנעשה זיוף מבאותו שעדיין לא נעשה בו זיוף וי"ל הוא ועדיו על המחק שכיח טפי שיש לסופר כמה טופסי שטרות שלא כוון בהן המעשה ומחקם אבל הוא על הנייר ועדיו על המחק לא שכיח כולי האי ולכך תקנו אמתא סהדי והשתא מיתלא שפיר מה שהקשה ר"י על פי' ריב"ם שיותר יש לנו להכשיר אמתא סהדי כשכתוב על הנייר שלא נעשה בו שום זיוף יותר משכתוב על המחק דליכא למיחש שנעשה בו זיוף שעתה יש ליתן טעם (כ) זה שפיר לאמתא סהדי על הנייר לא שכיח אלא אדרבה יתמנו על הנייר ויהיה הכל על הנייר (ל) וקשה לפי' כ)רש"ס שפירש בשטר הנא הוא ועדיו על המחק שאם יש ריוח מחוק בין עד לעד פסול דליכא למיחש שהיה כתוב בו אמתא סהדי והשטר היה כתוב על הנייר ומחקו מ"כ הא דקאמר דכתבי אמתא (מא) בין עד לעד היינו כשיש נייר בין עד לעד שאם כשר מחוק בין עד לעד למה יכתבו אמתא סהדי ירמיקו העדים זה מזה שיעור אמתא סהדי ודי בכך שאם יתמחק ויהיה הכל על המחק יהא פסול כדפרישית כיון שיש ריוח בין עד לעד וזה אינו נראה לומר שאינו מצריך אמתא סהדי אלא אדרבה יתמנו על הנייר ויהיה הכל על הנייר (ל) וקשה לפי' עסקינן שהנימנו הנייר וכתבו על המחק ומיהו איכא למימר שאין להקשות כשיש מחק בין עד לעד דהוה ליה לגמ' לפרש ועוד מ"כ (מב) בשופטני (מב) וזה אינו שאם לא נגריכו לכתוב לא יתמנו בין בזה ולא יחוסו כי יאמרו למה לנתנו ואדמחק תתימתו מחבירו כיון שאינו כתוב בינתים: **וניחוש דלמא שדי דיותא אמקום עדים.** פירשתי לעיל: **אי לעילא מחיק.** לפירוש ריב"ס שפירש כשנמחק שתי פעמים ניכר (מג) שאין כתוב עליו השמא קשה ליטדי דיותא בין עדים לכתיבה ולמחוק ליה והדר לכתוב אמתא סהדי וכו' דהשתא לא מצי מחיק ליה לפי שיהא נמחק שתי פעמים ויהא ניכר אבל לפי' רבי ניחא שאינו ניכר כיון שאין כתוב עליו כלום ומיהו עדיפא מינה מטני דבלא דיותא מצי עביד בין סהדא לסהדא: **לישהייה.** מאן דלא גרים ליה (מד) סבר דכמו כן אינו דומה נמחק בן שני ימים לנמחק בן שלשה: השתא

ואם תאמר מוחק וחוזר ומוחק אינו דומה נמחק פעם אחת לנמחק שתי פעמים וליחוש דלמא שדי דיותא אמקום עדים מעיקרא ומחיק ליה דכי הדר מחיק ליה להאי הוה ליה אידי ואידי נמחק שתי פעמים אמר אביי קסבר רב אין העדים חותמין על המחק אלא אם כן נמחק בפניהם מיתיבי הוא על הנייר ועדיו על המחק כשר וניחוש דלמא מחיק ליה וכתיב מאי דבעי והוי ליה הוא ועדיו על המחק דכתבי הכי אנחנא סהדי חתמנא על מחקא ושטרא כתב על נייר דכתבי היכא אי מלתחת גייז ליה אי עילאי מחיק ליה דכתבי בין סהדא לסהדא אי הכי אימא סיפא הוא על המחק ועדיו על הנייר פסול אמאי פסול הכא נמי נכתבו הכי אנחנא סהדי חתמנא על נייר ושטרא על מחקא [השתא נמי] מאי אמרת מוחק חוזר ומוחק הא אמרת אינו דומה נמחק פעם אחת לנמחק שתי פעמים יהני מילי היכא דחתימי סהדי אמחקא היכא דלא חתימי סהדי אמחקא אלא אניירא לא ידיע וליתי מגילתא אחריתי ולמחוק ולידמי לא דמי מחקא דהא מגילתא למחקא דהא מגילתא ולקבלה לחתימות ידא דסהדי בבי דינא ולמחוק ולידמי אמר רב הושעיא אינו דומה נמחק בן יומו לנמחק בן שני ימים ולישהייה אמר רבי ירמיה חיישינן לב"ד טוענין: רבי חנינא בן גמליאל אומר מקושר וכו': השיב רבי לדברי ר' חנינא בן גמליאל והלא

מגלת כשמתק בין עד לעד במקום שיכתבו אמתא סהדי אבל אי כתבו אמתא סהדי על הנייר לא אדרבה זה ראוי להכשיר יותר ולדמי לא דמי הנייר בין כתוב בו אמתא סהדי (ט) ומחק וזייף אז ראוי לפסול יותר וגם לא אשכחן חילוק בין כתוב אמתא סהדי על הנייר בין כתוב על המחק וי"ל דלא מייתשין שמא מחק אמתא סהדי (ו) שאם כן יש ריוח בינתים בין שהדא לפהדא ומסתמא אין כותבין כנגד תתימה כפחות משני שיטין וכמו שאני שיטין בין העדים לכתב פוסלין את השטר כן שני שיטין בין עד לעד פוסל דלמא יכתוב (ח) ט) כ' שיטות לפני העד וכן משמע לקמן (י) ששני עדים בשני שטרות מצטרפין להוליא ממון ואין לומר שיתמוט (יא) כשניו דלענין אפוקי ממונא חשוב דלא מהימן אלא כשנועה והיכן יש לחוש שמא מחק אמתא סהדי היכא שהעדים מתומים זה אצל זה כמה שיטה זה כמלא השיטה וזה כסוף השיטה ואמנו סהדי בייר בינתים בזה אין רגילות (יב) דאמנו סהדי על הנייר ועדים על המחק דלמה יעשו שטות זה לכתוב אמתא סהדי על הנייר והם מתומים על המחק יתמנו על הנייר ודיו וא"ת ולמה לא מקנו (יג) שטרא על הנייר ועדיו על המחק כשר בלא אמתא סהדי וכשעדיו והשטר על המחק לא יהא כשר אם לא כתבו בו אמתא סהדי כתיבי אמחקא ושטרא כתיבא אמחקא דהשתא ליכא למיחש שמתחילה היה השטר על הנייר ומחקו וזייפו שיותר היה להם לעשות תקנה כשהשטר עשוי י)[על המחק] דליכא למיחש ביה שנעשה זיוף מבאותו שעדיין לא נעשה בו זיוף וי"ל הוא ועדיו על המחק שכיח טפי שיש לסופר כמה טופסי שטרות שלא כוון בהן המעשה ומחקם אבל הוא על הנייר ועדיו על המחק לא שכיח כולי האי ולכך תקנו אמתא סהדי והשתא מיתלא שפיר מה שהקשה ר"י על פי' ריב"ס שיותר יש לנו להכשיר אמתא סהדי כשכתוב על הנייר שלא נעשה בו שום זיוף יותר משכתוב על המחק דליכא למיחש שנעשה בו זיוף שעתה יש ליתן טעם (כ) זה שפיר לאמתא סהדי על הנייר לא שכיח אלא אדרבה יתמנו על הנייר ויהיה הכל על הנייר (ל) וקשה לפי' כ)רש"ס שפירש בשטר הנא הוא ועדיו על המחק שאם יש ריוח מחוק בין עד לעד פסול דליכא למיחש שהיה כתוב בו אמתא סהדי והשטר היה כתוב על הנייר ומחקו מ"כ הא דקאמר דכתבי אמתא (מא) בין עד לעד היינו כשיש נייר בין עד לעד שאם כשר מחוק בין עד לעד למה יכתבו אמתא סהדי ירמיקו העדים זה מזה שיעור אמתא סהדי ודי בכך שאם יתמחק ויהיה הכל על המחק יהא פסול כדפרישית כיון שיש ריוח בין עד לעד וזה אינו נראה לומר שאינו מצריך אמתא סהדי אלא אדרבה יתמנו על הנייר ויהיה הכל על הנייר (ל) וקשה לפי' עסקינן שהנימנו הנייר וכתבו על המחק ומיהו איכא למימר שאין להקשות כשיש מחק בין עד לעד דהוה ליה לגמ' לפרש ועוד מ"כ (מב) בשופטני (מב) וזה אינו שאם לא נגריכו לכתוב לא יתמנו בין בזה ולא יחוסו כי יאמרו למה לנתנו ואדמחק תתימתו מחבירו כיון שאינו כתוב בינתים: **וניחוש דלמא שדי דיותא אמקום עדים.** פירשתי לעיל: **אי לעילא מחיק.** לפירוש ריב"ס שפירש כשנמחק שתי פעמים ניכר (מג) שאין כתוב עליו השמא קשה ליטדי דיותא בין עדים לכתיבה ולמחוק ליה והדר לכתוב אמתא סהדי וכו' דהשתא לא מצי מחיק ליה לפי שיהא נמחק שתי פעמים ויהא ניכר אבל לפי' רבי ניחא שאינו ניכר כיון שאין כתוב עליו כלום ומיהו עדיפא מינה מטני דבלא דיותא מצי עביד בין סהדא לסהדא: **לישהייה.** מאן דלא גרים ליה (מד) סבר דכמו כן אינו דומה נמחק בן שני ימים לנמחק בן שלשה: השתא

מסורת הש"ס

(א) רש"ל. (ב) [נעתיל קלמ: יש"נ]. (ג) רש"ל. (ד) רש"ל כל כך ולהשמומו יוכלו להכשיר. (ה) רש"ל [ומתחק בזיוף]. (ו) רש"ל זה. (ז) רש"ל בשיטה בפני. (ח) [דף קמה. תוס' ד"ה אמר אמרי. (ט) רש"ל בשני מ' ובי' ר"י ותיכת למעמר שיתמוך בשבעל מ'. (י) רש"ל. (יא) (רש"ל רבי).

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה עדיו וכו' כתב יפה יוצא מקום אחר: (ב) ד"ה אין ספרים וכו' שלא יהיו לדקדק כל כך להשמומו ויבואו להכשיר וכו' ומקום שתירץ רב הושעיא כך מיכן ר' ירמיה כך: (ג) תוס' ד"ה (נדף הקודם) נופל וכו' שילו לחתוס ילמו השטר מחוק פעם אחת: (ד) בא"ד ומתקנו וגם ימחוק השטר שהוא על הנייר וכו' אלא בשנמחק כן עד לעד מקום שכתבנו אמתא וכו' דאדרבה אז: (ה) בא"ד ונמחק וזייף אז ילמו לפסול יותר: (ו) בא"ד שאם כן יש ריוח בינתים. ג"נ [הייגו בסהדים חתומים זה מחק זה] ואם אין העדים חתומים זה מחק זה אלא זה אחר זה נראה הסיטה הוא בסוף הסיטה כו' הסם ודאי אין לחוש שמא מחק אמתא סהדי דלמה יעשו שטות כזה הא הסטר ונכתוב כפר אמ"ם שיש ריוח בינתים בלתיה שיטה בשיטה שיכתוב שטר לפני העד דלא יוציל שטר בשבת אחת ובפל בשיטה אחת אם לא שני עדים חתומים בלתיה שיטה אחרי הוליא עליו מחיתת ידו לא מהני בשבת בשיטה אחת לפרים בשטר כתוב בהגהות אשרי"ר ובתחומים זה תחק זה לא היה יכול לדמות ג"כ דלמה יעשו שטות מה כו' בהסם אם העדים חתומים על הנייר הוי מרחיקין כ' שיטות מן השטר ודי"ק: (ז) בא"ד ומסתמא אין כותבין דבור בדה כנגד תתימה כפחות. ג"נ (כי מיכות אמתא) סהדי וכו' לריכה יותר מתתימת העד: (ח) בא"ד כן שני שיטין בין עד לעד פוסל דלמא יכתוב שטר אחר לפני העד וכן משמע לקמן ששני עדים בשני שטרות מצטרפין להוליא ממון אבל אין נותר שיכתוב בשניו לענין אפוקי ממונא מחשוד דלא מהימן כל"ל וג"כ לנתר אבל בלא לדמות לתיכת לנתר לפני העד כדי להוליא ממון בעד אחד מן הסמוך על הבטיחה הא ליתא דכל אף כנגד הנהיר אינו נאמן אלא בבטיחה ומיהו דתנינ אמתא סהדי בטיחה לא ליתא דכל אף רגילות שיכתבו אבל אין לתר שיכתבו אבל אין לתר: (ט) בא"ד ולמה לא תקנו השטר על הנייר: (כ) בא"ד ליתן טעם לזה שפיר: (ל) בא"ד ויקשה לפי' רש"ס. ג"נ הוא פי' שבתבו הסוס' בתחלת הדבור: (מ) בא"ד אמתא סהדי בין עד לעד: (נ) בא"ד ועוד ל"כ אבל בשופטני: (מב) בא"ד ינתנו מלק ודיו דדה לתי: (מג) ר"ה לי עילאי וכו' ניכר אע"פ שאין כתוב עליו: (מד) ר"ה ליפסיה מאן דלא גרים ליה הייגו משום דכמו כן:

ולידמי אי דמיא כו' למחיקת הא מגילתא דהאי שטר. ומשני לא דמי מחקא דהא מגילתא למחקא דהא מגילתא לפי דקליש טפי אי דעבי טפי. ואכתי אמאי פסול ליקבליה לחתימת ידיה דסהדא דחתימי בהאי שטרא דמחיק יבואו עדים ויעידו לפני בית דין יודעים אנו שזו היא כתיבת העדים החתומין ובחר דקבלו לסהדותיהו למחוק מקום חתימותיהו ולידמי אי דמי מחיקת העדים שנמחק פעם אחת למחיקת מקום השטר. וכי האי גוונא אפשר בתקנה ואמאי פסול. כן שני ימים דמחיק מחיקתו וליכא למיקם עלה דמלתא. ולשהייה לשטר ג' ימים או שני לאחר מחיקת העדים וניחזי דהשתא אידי ואידי מכמה ימים הוא ואכתי אמאי פסול והא אפשר למבדקיה הכי. אמר ר' ירמיה להני קא פסיק דפסול דחיישינן לבית דין טוענין דכיון דחזר דכתבו עדים הכי ושטרא על מחקא סמכי עדים ולא בדקו ליה אי נמחק פעם אחת או שתי פעמים. הלכך נזרי דפסול אע"ג דאפשר בבדיקה משום בית דין טוענין דלא בדקי אלא נבו לאלתר: רבי חנינה בן גמליאל אומר מקושר שכתבו עדיו מתוכו לבר מפני שיכול לעשותו פשוט. יפתח קשוריו והוי פשוט אע"פ שיש בו אויר ג' שיטות למעלה אין בכך כלום

עין משפט נר מצוה

כו א ב מיי' פכ"ז מהל' מלוה ולוה הלכה ט סמג עשין נד טוש"ע מ"מ סי' מה סעיף כ:
כו ג ד ה מיי' שם הל' יא טוש"ע שם סעיף מה:
כח ו ז מיי' שם הלכה יב טוש"ע שם סעיף כב:
כט ח שם סעיף כ בהגה"ה:

רבינו גרשום

ואם תאמר. אמאי כשר הא מצי מלוה לחזור ולמחוק כתיבת השטר וחתר וכותב מאי דבעי הואיל והעדים נמי תתימי על מחק. הא לא מצי למיעבד דניכר הוא דאין דומה מקום עדים שאינו נמחק אלא פעם אחת למקום השטר שנמחק ב' פעמים. לפי שנגרר הקלף ביותר ויש היכר. ואכתי אמאי כשר ליחוש דלמא שדי מלוה בתחלה נמי [קודם] דנכתב השטרא על גבו כתב מחוק זה שדי דיותא אמקום עדים להיכא דמשער דתתימי עדים ועבד הכי מעיקרא קמי דנכתב השטר ונטל אותו קלף ואשדיה דיותא ט) דבמקום עדים והדר כתיב השטר על אותו שטר שלא נמחק אלא פעם אחת וחתמו העדים במקום שהיה הדיו דנמחק ב' פעמים ולפי שהשטר הוא כבר כתוב לא יכלו להבחין אם נמחק פעם אחת לנמחק ב' פעמים ואחר שחתמו העדים במקום שנמחק ב' פעמים חזר ומחק כתיבת השטר והדר וכתב מאי דבעי: והוה ליה אידי ואידי. מקום השטר ומקום העדים נמחק ב' פעמים ומזייף הכי ולילא היכרא ואמאי כשר: אמר אביי. משה"ר כשר דקסבר רב אין העדים חותמין על השטר אלא אם כן נמחק בפניהם שיראהו קודם שיכתוב על גבי השטר וראהו דאיך נמחק דאי הדר חו ומחק במקום שהעדים חותמין הן שראהו החלה נמחק מכירין בין נמחק פעם אחת לנמחק ב' פעמים: מיתיבי. הוא. כתיבת השטר: על הנייר. שאינו מחוק: ועדיו על המחק כשר. ואמאי לרב דאמר שטר הוא ועדיו על המחק כשר ליחוש דלמא מחיק לנייר שכתוב בו השטר והדר וכתב מאי דבעי והוה אידי ואידי נמחק פעם אחת. ומשני משום הכי כשר דכתבי עדים הכי אנחנא סהדי כו'. אי לתתאי מן תתימת העדים גייז ליה לנוף של